

LEERWIJZER
KLAS 3 VWO
2025-2026

Voorwoord

Ter Apel, september 2025

Aan de leerlingen van Vwo-3

Beste leerling,

Dit boekje is de LEER *WIJZER*! voor het leerjaar voor het leerjaar Vwo-3. Het is het leerjaar dat de overgang betekent tussen de brugjaren en de Tweede Fase. Na de dakpanstructuur geldt dat je nu geplaatst bent op één niveau.

In dit belangrijke tussenjaar word je verder voorbereid op de manier van werken in de Tweede Fase en moet je belangrijke keuzes maken voor later. In maart 2026 kies je namelijk al het profiel met een aantal extra vakken waarmee je opgaat voor het examen in Vwo-6.

Steeds meer wordt van je verwacht verantwoordelijkheid te nemen voor je eigen leren en moet je grotere stukken stof leren beheersen en toepassen. Ook belangrijk is het goed plannen van al het werk en het overzicht erop houden. Studiewijzers en deze LEER *WIJZER*! kunnen hierbij helpen. In de LEER *WIJZER*! staat namelijk ook per vak aangegeven welke toetsen er zijn en hoe zwaar deze meetellen voor de overgang. Deze LEER *WIJZER*! is meer dan een opsomming van toetsen die in een schooljaar gemaakt worden: hierin beschrijven we ook wat we onze leerlingen in een schooljaar willen leren en welke doelen we stellen.

Natuurlijk zijn de resultaten erg belangrijk. Besef dat de kennis die je dit jaar op moet doen ook de komende jaren van belang is. De mentor houdt je regelmatig op de hoogte hoe je ervoor staat, maar uiteindelijk moet je toch vooral veel zelf doen om verder te komen. Wees zo verstandig om bij tegenvallende resultaten zelf ook contact te zoeken met de vakdocenten en de mentor!

Mocht je door ziekte of afwezigheid door andere oorzaken achter dreigen te raken op de werkschema's, wacht dan niet af en overleg met je mentor hoe je zo snel mogelijk weer bij bent. Ook hier verwachten we meer en meer zelfstandigheid en zelfverantwoordelijkheid.

Mocht je nog vragen hebben, neem dan eerst contact met je mentor op.

Mede namens de docenten van Vwo-3 wens ik je een goed schooljaar en veel succes!

Met vriendelijke groet,

Dhr. Venema,
Teamleider Vwo/Havo leerjaren 3 t/m 6
E: d.venema@rsgterapel.nl
T: 0599 581 226

Inhoud

Voorwoord	2
Inleiding.....	4
Afwezigheid (Absentie)	4
Onregelmatigheden	4
Leerwijzer: Nederlands	5
Leerwijzer: Frans	8
Leerwijzer: Duits.....	9
Leerwijzer: Engels.....	11
Leerwijzer: Geschiedenis	12
Leerwijzer: Aardrijkskunde.....	13
Leerwijzer: Economie.....	17
Leerwijzer: Wiskunde	20
Leerwijzer: Natuurkunde	22
Leerwijzer: Scheikunde	23
Leerwijzer: Biologie	27
Leerwijzer: Beeldende vorming	31
Leerwijzer: Muziek	34
Leerwijzer: Lichamelijke Opvoeding	37

Inleiding

Er is in de het derde leerjaar van de vwo-afdeling een aantal momenten waarop je kennis en vaardigheden getoetst worden. Deze momenten zijn per vak ondergebracht in deze LEER *WIJZER!* (exacte data en tijden worden gezet in het proefwerkrooster, zie website van de school). Naast dit overzicht gaat het over de regelgevingen met betrekking tot inhalen, de bevorderingsnormen en de gang van zaken met betrekking tot de rapportvergaderingen en de eventuele revisie.

Per vak wordt aangegeven welke proefwerken, praktische opdrachten, practica en beeldende opdrachten je kunt verwachten. Bij iedere vermelde toets of opdracht wordt aangegeven hoeveel het cijfer meetelt in het totaal van het overgangscijfer, hoe lang de toets duurt en wat de toetsvorm is. Ook beschrijven we wat we je in een schooljaar willen leren en welke doelen we stellen.

Om je zo goed mogelijk te kunnen begeleiden in het hele leerproces, is het noodzakelijk dat je beschikbaar bent voor schoolse zaken van 8.15 uur tot 16.30 uur. Dit geldt voor elke lesdag.

Afwezigheid (Absentie)

Wanneer een leerling door ziekte of een andere moverende reden niet in staat is om een toets te maken, is er regelmatig de mogelijkheid een toets in te halen. Bij uitzonderlijke gevallen (langdurige afwezigheid door ziekte of een andere zwaarwegende omstandigheid) nemen de ouders/verzorgers en de leerling contact op met de mentor om een oplossing op maat te maken. In een dergelijk geval kan er afgeweken worden van de vaste inhaalmomenten.

Onregelmatigheden

Een leerling kan zich ten aanzien van een onderdeel van deze LEER *WIJZER!* mogelijkserwijs schuldig maken aan een vorm van onregelmatigheid. Het niet op tijd inleveren van opdrachten en/of het frauderen tijdens toetsen zijn hier voorbeelden van. Dan kan de schoolleiding maatregelen nemen. De maatregelen, die al dan niet in combinatie met elkaar genomen kunnen worden zijn:

- a. Het toekennen van het cijfer 1 voor een proefwerk behorend tot de LEER *WIJZER!* van een vak.
- b. Het ongeldig verklaren van een werkstuk al dan niet met de gelegenheid tot het inleveren van een nieuw werkstuk. Wordt deze gelegenheid gegeven, dan wordt tevens een nieuwe inleverdatum vastgesteld. Alvorens een beslissing wordt genomen, hoort de schoolleiding de leerling. De leerling kan zich door een door hem aan te wijzen meerderjarige laten bijstaan.

De mededeling wordt schriftelijk (of per mail) gestuurd aan de ouder(s)/verzorger(s).

Vak: Nederlands**Studie: vwo 3**

Code	LeerWijzer! Hoe leer ik, wat leer ik en welk doel bereik ik?	Vorm	Duur	Weging %
PW1	Doel: je kunt verschillende functies van een inleiding en slot herkennen en toepassen in een tekst; je kunt verschillende aandachtstrekkers in een inleiding van een tekst herkennen en gebruiken; je kunt feitelijke en waarderende argumenten herkennen; je kunt argumentatiestructuren herkennen en gebruiken; je kunt tegenargumenten en weerleggingen herkennen en gebruiken; je kunt vaste tekststructuren herkennen en gebruiken; je kunt functies van tekstgedeelten benoemen; je kunt teksten lezen en op basis daarvan een mening vormen. Woordenschat bij deze paragrafen. Vaardigheid: Leesvaardigheid Inhoud: NN cursus 1 Meer dan lezen, par 1 t/m 5; Thema B par. 2 functiewoorden	S	90	20
PW2	Doel: Je kunt de stijlfiguren eufemisme, litotes, ironie en sarcasme herkennen; je kunt beeldspraak herkennen; je weet wat metonymie en synesthesie zijn; je kent de betekenis van een aantal thematische uitdrukkingen; je kunt uitdrukkingen herkennen en goed gebruiken; je kunt voor- en achterwaartse samentrekkingen herkennen en gebruiken; je kunt foutieve samentrekkingen herkennen en verbeteren; je kunt de juiste verwijzwoorden gebruiken; je kunt fouten met verwijzwoorden herkennen en verbeteren; je kunt beknopte bijzinnen herkennen en gebruiken; je kunt foutieve beknopte bijzinnen herkennen en verbeteren; je kunt congruentie en inversie herkennen; je kunt incongruentie en onjuiste inversie in zinnen herkennen en verbeteren; je kunt zinnen symmetrisch formuleren en zinnen op de juiste manier begrenzen; je weet hoe je werkwoordsvormen	S	90	15

	moet schrijven die hetzelfde klinken; je weet hoe je Engelse werkwoorden moet spellen; je kunt fouten in werkwoordspelling herkennen, benoemen en verbeteren. Vaardigheid: taalbeheersing Inhoud: cursus 4 Taal, par. 2, 5 en 6; cursus 5 Grammatica, par. 3, 5, 7 en 9 cursus 6 Formuleren; par. 2 t/m 5 en 7; cursus 7 Spelling, par. 10 en 11 PP werkwoordspelling			
PW3	Doel: betrouwbare informatie verzamelen en verwerken in een documentatiemap; een betoog volgens een vaste structuur schrijven. Vaardigheid: schrijfvaardigheid Inhoud: Thema C Dilemma's, par. 1 t/m 5; Cursus 1 Meer dan lezen, schrijfopdrachten Eigen materiaal docent	S	90	25
PW4	Doel: in duo's verhaalanalysebegrippen kennen en kunnen toepassen op een leesboek naar keuze. Je leesbeleving staat centraal. Presentatie-eisen: boeiend, pakkende opening, aantrekkelijke voorbeelden, originele afsluiter, actieve vertelhouding en gebruik PP. Vaardigheid: Spreekvaardigheid Inhoud: cursus 3 Fictie, par 1 t/m 4 Eigen materiaal docent	M	10	20
PW5	Doel: Als PW1 met als aanvulling: je leert actief lezen om een tekst beter te begrijpen; je leert een schematische samenvatting van een tekst te maken; je leert argumentatiestructuren te onderscheiden; je leert een argumentatie te beoordelen; je leert conclusies te trekken over de opvatting van een auteur; je leert een standpunt te beargumenteren.	S	90	20

	Vaardigheid: leesvaardigheid Inhoud: Cursus 1 Meer dan lezen, par. 1 t/m 6; Thema D Geluk, par. 1 t/m 5			
S= Schriftelijk M= Mondeling Handelingsdelen: de lees-schrijfdossiers moeten ingeleverd en voldoende zijn. O.a.: Gedichten schrijven Pitchen in duo's 4 boeken lezen; eigen keus (evt. van een lijst); minimaal D-niveau Gebruikte methode : Nieuw Nederlands 7 ^e ed. (3vwo)				

Vak: Frans**Studie: vwo 3**

Code	LeerWijzer! Hoe leer ik, wat leer ik en welk doel bereik ik?	Vorm	Duur	Weging %
SO	Vorbereiding proefwerk 1	S	V	10
PW1	Methodetoets 1 [TW 1] Leerdoelen: Je kunt het bijvoeglijk naamwoord(uitzonderingen) toepassen en je kunt de werkwoorden op –re vervoegen. Vaardigheid: schrijfvaardigheid Inhoud: hoofdstuk 1 Grandes Lignes 3vwo 6e	S	90	10
PW 2	Leesvaardigheid 1 [TW 2] Leerdoelen: Je kunt eenvoudige teksten begrijpen over bekende onderwerpen. Vaardigheid: intensieve leesvaardigheid Inhoud: examenteksten cito (mavo)	S	90	15
PW 3	Methodetoets 2 [TW 3] Leerdoelen: Je kunt à en de + lidwoord toepassen, je kunt werkwoorden op –ir vervoegen. Je kunt de betekenis van woorden raden. Vaardigheid: schrijfvaardigheid Inhoud: hoofdstuk 2 Grandes Lignes 6e 3vwo	S	90	15
PW 4	Leesvaardigheid 2 Leerdoelen: Je kunt eenvoudige teksten begrijpen over bekende onderwerpen. Vaardigheid: intensieve leesvaardigheid Inhoud: examenteksten cito (mavo)	S	90	20
PW 5	Luistervaardigheid 1 Leerdoelen: Je kunt de belangrijkste informatie uit korte luisterteksten begrijpen. Vaardigheid: luistervaardigheid Inhoud: kijk- en luistertoetsen cito (mavo)	S	90	20
PO	Civilisation / extensieve leesvaardigheid	S	V	10

Opmerkingen:

SO = schriftelijke overhoring

S = schriftelijk schoolexamen

PO = praktische opdracht

P = practicum

M = mondeling

Vak: Duits**Studie: vwo 3**

Code	LeerWijzer! Hoe leer ik, wat leer ik en welk doel bereik ik?	Vorm	Duur	Weging %
PW1	Methodetoets “NEUE KONTAKTE” 3 VWO Leerdoelen: Ik kan de verleden tijd (van), werkwoorden toepassen + ik kan een zin ontleden (persoonlijke voornaamw.: onderwerp, meew. Voorwerp + lijdend voorwerp) Vaardigheid: Schrijfvaardigheid (woordenschat en grammatica) Inhoud: Methodetoets deel A: Kap1 + Kap 2	S	45	10
PW2	Kijk-/luistertoets Leerdoelen: Ik kan de belangrijkste informatie uit korte luisterteksten begrijpen Vaardigheid: Kijk-/luisterv.heid Inhoud: Kijk-/luisterv.heid; niveau kader/basis/TL	S	45	20
PW3	Methodetoets “NEUE KONTAKTE” 3 VWO Leerdoelen: Ik kan modale hulpww. Toepassen (tegenw. En verleden tijd) en ik kan de de informatie uit de DER- en EIN-groep toepassen Vaardigheid: Schrijfvaardigheid (woordenschat en grammatica) Inhoud: Methodetoets deel A en B: Kap 3 + Kap 4	S	45	15
PW4	Methodetoets “NEUE KONTAKTE” 3 VWO Leerdoelen: Ik kan de sterke ww tegenwoordige tijd toepassen + keuzevz toepassen en herkennen. . Vaardigheid: Schrijfvaardigheid (woordenschat en grammatica) Inhoud: Methodetoets deel B: Kap 5 + 6	S	45	15
PW5	Leestoets Leerdoelen: Ik kan de belangrijkste informatie uit teksten halen en de daarbij horende vragen beantwoorden bij verschillende (soorten) leesteksten Vaardigheid: Leesvaardigheid Inhoud: Examenteksten; Niveau TL	S	90	25

PW6	Mondeling Leerdoelen: Ik kan in het Duits in het kort iets vertellen/presenteren over de onderwerpen die dit schooljaar aan bod zijn gekomen (kleine presentatie (indiv. / 2-tallen)) Vaardigheid: Spreekvaardigheid Inhoud: Ik kan iets over de thema's uit de hoofdstukken van de leermethode vertellen.	M	10	15
Opmerkingen: S = schriftelijke toets M = mondeling				

Vak: Engels**Studie: vwo 3**

Code	LeerWijzer! Hoe leer ik, wat leer ik en welk doel bereik ik?	Vorm	Duur	Weging %
PW1	Leerdoelen: Ik kan de compounds met some-, any-, every- en no- gebruiken. Verder kan ik de gerund en de to-infinitive toepassen en zinnen vragend en ontkennende maken Vaardigheid: Lees- en schrijfvaardigheid Inhoud: Stepping Stones Chapter 1	S	45	10
PW2	Leerdoelen: Ik kan een Engelstalige roman lezen en hierover inhoudelijke vragen beantwoorden. Vaardigheid: Extensieve leesvaardigheid Inhoud: Boektoets	S	45	15
PW3	Leerdoelen: Het vergroten van intensieve leesvaardigheid en het beantwoorden van verschillende analytische vragen bij een tekst. Vaardigheid: Intensieve leesvaardigheid Inhoud: Tekstbegrip	S	45	15
PW4	Leerdoelen: Ik kan de voltooid verleden tijd (past perfect), voorzetsels van tijd en en plaats (prepositions) gebruiken en de bedrijvende en lijdende vorm (active en passive voice) toepassen. Vaardigheid: Lees- en schrijfvaardigheid Inhoud: Stepping Stones Chapter 2	S	45	15
PW5	Leerdoelen: Idioomverwerving van de actieve en passieve woordenschat Vaardigheid: Toepassing idioom Inhoud: Build Up en WaspReporter	S	45	15
PW6	Leerdoelen: Het vergroten van de kijk- en luistervaardigheid Vaardigheid: Luisteren en kijken Inhoud: Kijk- en luistertoets Cito	S	45	15
PW7	Leerdoelen: Het vergroten van intensieve leesvaardigheid en het beantwoorden van verschillende analytische vragen bij een tekst. Vaardigheid: Intensieve leesvaardigheid Inhoud: Tekstbegrip	S	60	15
SO	Gemiddelde van alle overhoringen	S	15	0%

Opmerkingen:

SO = schriftelijke overhoring

S = schriftelijk schoolexamen

PO = praktische opdracht

P = practicum

M = mondeling

De toetsen zijn niet herkansbaar.

Vak: Geschiedenis**Studie: vwo 3**

Code	LeerWijzer! Hoe leer ik, wat leer ik en welk doel bereik ik?	Vorm	Duur	Weging %
	Thema 1 – De Eerste Wereldoorlog			
PW1	Leerdoelen: Je kunt oorzaken, aanleiding, verloop en nasleep van de Eerste Wereldoorlog (1914-1918) herkennen, beschrijven en uitleggen aan de hand van specifieke ontwikkelingen en gebeurtenissen. Leerstof: GWP H1	S	45	25
	Thema 2 – Het Interbellum			
PW2	Leerdoelen: Je kunt de belangrijkste ontwikkelingen in het interbellum herkennen, beschrijven en uitleggen aan de hand van specifieke ontwikkelingen en gebeurtenissen. Centraal staan de opkomst van de totalitaire ideologieën in Europa (in het bijzonder in Duitsland) en de oorzaken en gevolgen van de economische crisis van de jaren dertig. Leerstof: GWP H2	S	45	25
	Thema 3 – De Tweede Wereldoorlog			
PW3	Leerdoelen: Je kunt oorzaken, verloop en nasleep van de Tweede Wereldoorlog in Europa en de wereld herkennen, beschrijven en uitleggen. Binnen de stof vallen ook de gevolgen van de Duitse bezetting van Nederland en de holocaust. Leerstof: GWP H3	S	45	25
	Thema 4 – De Koude Oorlog			
PW4	Leerdoelen: Je kunt de belangrijkste ontwikkelingen in de periode na de Tweede Wereldoorlog herkennen, beschrijven en uitleggen aan de hand van specifieke ontwikkelingen en gebeurtenissen. Centraal staan onder meer de Koude Oorlog en dekolonisatie. Leerstof: GWP H4	S	45	25

Opmerking:

Tijdens elke toets staan naast de behandelde stof historische vaardigheden centraal:

- Je kunt omgaan met diverse historische bronnen (tekst, beeld) uit of over de behandelde periode: je kunt informatie uit bronnen halen en de inhoud van bronnen beoordelen.
- Je kunt verbanden leggen tussen de geleerde historische feiten en ontwikkelingen onderling en tussen de geleerde stof en nieuwe historische informatie of bronnen.
- Je kunt onderscheid maken tussen oorzaken en gevolgen, feiten en meningen, continuïteit en verandering en deze termen toepassen op de geleerde stof.
- Je kunt je uitleg of conclusie met (historische) argumenten ondersteunen.

Methode: Geschiedenis Werkplaats vwo 3 (GWP V3)

Vak: Aardrijkskunde**Studie: vwo 3**

Code	LeerWijzer! Hoe leer ik, wat leer ik en welk doel bereik ik?	Vorm	Duur	Weging %
SO1	Hoofdstuk 1: Globalisering Leerdoelen: • Vanuit verschillende invalshoeken globalisering kunnen beschrijven. • De verschillen kennen tussen economische, sociaal-culturele en politieke globalisering. Vaardigheid: • Wisselen in schaalniveau en geografische dimensie. Inhoud: Hoofdstuk 1 par 1 en 2	PO		10
PW1	Hoofdstuk 1: Globalisering Leerdoelen: • De verschillen kennen tussen economische, sociaal-culturele en politieke globalisering. • Uit kunnen leggen hoe Nederland verbonden is met de rest van de wereld vanuit verschillende dimensies. • Nadelen kunnen benoemen en uitleggen van globalisering en deze kunnen koppelen aan doelgroepen en/of regio's. Vaardigheid: • Samenhang zien tussen atlaskaarten en andere gegevens. • Switchen tussen de verschillende schaalniveaus waar het gaat om oorzaken en gevolgen van globalisering Inhoud: hoofdstuk 1	S	45	20
PW2	Hoofdstuk 2: Duurzame ontwikkeling Leerdoelen: • Begrijpen van de relatie tussen groei van de wereldbevolking en welvaart en de noodzaak tot duurzame ontwikkeling. • Inzicht krijgen in de mate van duurzaamheid in je eigen leven.	S	45	20

	• Weten wat duurzame ontwikkeling is en begrijpen waarom het nodig is. • Meerdere grondstoffen die (gaan) opraken kunnen noemen en omschrijven. • Snappen wat de impact is van onze eigen manier van leven en waar die impact 'm in zit. • Gevolgen van niet-duurzame ontwikkeling kunnen noemen, liefst zo actueel mogelijk. • Link tussen armoede en duurzame ontwikkeling weten te leggen. • Kennis maken met concrete voorbeelden van duurzame ontwikkeling en deze kritisch kunnen beoordelen op hun bijdrage aan duurzame ontwikkeling. Vaardigheid • Duurzame ontwikkeling vanuit verschillende geografische dimensies kunnen aanvliegen. Inhoud: hoofdstuk 2			
PO1	Hoofdstuk 3: Europese Unie Leerdoelen: • Europa kunnen indelen op het gebied van economie, migratie, veiligheid en demografie. Vaardigheid: • Verwerken van achtergrondinformatie over een keuzeregio binnen Europa in begrijpelijke taal in een infographic. Inhoud: Infographic invalshoek regio	S		10

PW3	Hoofdstuk 3: Europese Unie Leerdoelen: - Begrijpen hoe Europa in te delen op het gebied van economie (internationale arbeidsverdeling), migratie, veiligheid en demografie. - Begrijpen hoe de welvaart van invloed is op de migratie, veiligheid en demografie. - Begrijpen waarom migratiepatronen aan veranderingen onderhevig zijn. - Begrijpen waarom er conflicten aanwezig zijn of dreigen te ontstaan. - Begrijpen hoe demografische vraagstukken van invloed kunnen zijn op migratie, economie en veiligheid.	S	45	20
	Vaardigheid: - Kunnen wisselen van schaalniveau m.b.t. de leerdoelen. - Atlaskaarten kunnen analyseren op de gebieden migratie, veiligheid en demografie. - Bevolkingsdiagrammen kunnen analyseren. Inhoud: hoofdstuk 3			
PW4	Hoofdstuk 4: Grondstoffen Leerdoelen: - Begrijpen dat de atmosfeer, de ligging van de continenten en het leven tegelijkertijd veranderden. - Begrijpen hoe bodemlagen en fossielen informatie geven over de geologie. - Begrijpen hoe de vorming van verschillende delfstoffen werkt. - Begrijpen waarom de winning van fossiele brandstoffen kan verschillen. - De afhankelijkheid van Europa m.b.t. delfstoffen kunnen uitleggen. Vaardigheid - M.b.v. atlaskaarten vindplaatsen van delfstoffen kunnen koppelen aan de leerdoelen. - M.b.v. bodemdoorsneden een koppeling	S	45	20

	kunnen maken naar de leerdoelen. Inhoud: hoofdstuk 4			
Opmerkingen: SO = schriftelijke overhoring PW = Proefwerk S = schriftelijke toets PO = praktische opdracht				

Vak: Economie**Studie: vwo 3**

Code	LeerWijzer! Hoe leer ik, wat leer ik en welk doel bereik ik?	Vorm	Duur	Weging %
PW1	Hoofdstuk 1 'Jouw financiën' Hoofdstuk 2 'De rol van geld' Leerdoelen: De leerling kan: – Verschillende soorten behoeftes benoemen – Het verband leggen tussen behoeftes, middelen en schaarste – Uitleggen op welke manieren je in behoeftes kunt voorzien – Voorbeelden geven hoe middelen alternatief aangewend kunnen worden – Het verschil uitleggen tussen dagelijkse uitgaves, vaste lasten en incidentele uitgaves – Verschillende soorten inkomens onderscheiden – Een begroting opstellen – Een oplossing aandragen om een begroting sluitend te maken – Een budgetlijn tekenen – Uitleggen wanneer een budgetlijn verschuift – Het verschil tussen directe en indirecte ruil benoemen – De drie geldfuncties benoemen en onderscheiden – Uitleggen dat de geldhoeveelheid bestaat uit chartaal en giraal geld – Uitleggen wat het verschil is tussen de extrinsieke en intrinsieke waarde van geld – Echtheidskenmerken van geld benoemen – Oorzaken van inflatie noemen – Uitleggen dat inflatie invloed heeft op de koopkracht – De verandering van koopkracht berekenen	PW	90	25
PW2	Hoofdstuk 3 'Omgaan met geld' Hoofdstuk 4 'Producersen' Leerdoelen: De leerling kan: – Uitleggen dat mensen verschillende financiële beslissingen nemen in hun levensloop – De verschillende spaarmotieven benoemen – Uitleggen wat rente is en hoe je ermee rekent	PW	90	25

	– Het verschil tussen enkelvoudige en samengestelde rente benoemen – Rekenen met enkelvoudige rente – Rekenen met samengestelde rente – Het verschil tussen nominale en reële rente uitleggen – De verschillende leenmotieven noemen en uitleggen – De kredietkosten berekenen – Uitleggen wat het risico van lenen is – Verschillende soorten leningen beschrijven – Uitleggen wat een verzekering is – Berekenen hoeveel een verzekering kost – Het risico op schade berekenen – Uitleggen waarom sommige verzekeringen verplicht zijn – Uitleggen welke risico's er aan verzekeringen zitten en hoe verzekeraars daarmee omgaan – Uitleggen wat het verband is tussen consumeren en produceren – Uitleggen dat er waarde wordt toegevoegd door productiefactoren in te zetten – Onderscheiden welke soorten bedrijven er zijn – Uitleggen hoe arbeidsproductiviteit kan worden verhoogd en deze berekenen – Uitleggen waarom produceren geld kost – Het verschil tussen constante en variabele kosten uitleggen – Verschillende bedrijfskosten benoemen – Afschrijvingskosten berekenen – De omzet van een bedrijf berekenen – De kostprijs en verkoopprijs berekenen – De verkoopprijs inclusief en exclusief BTW berekenen – De bruto- en nettowinst berekenen			
PW3	Hoofdstuk 5 'Een eigen bedrijf' Hoofdstuk 6 'De markt produceert' Leerdoelen: De leerling kan: – Uitleggen wat de voor- en nadelen van ondernemen zijn – Uitleggen waaruit een ondernemingsplan bestaat – Een investeringsbegroting opstellen – Een financieringsbegroting opstellen – Een balans opstellen en balansposten benoemen – Uitleggen wat marketing is – De marketingmix uitleggen en toepassen – Uitleggen wat een marktaandeel is en deze berekenen – Uitleggen dat de vraag afhangt van de betalingsbereidheid – Rekenen met een vraagfunctie	PW	90	25

	– Een vraaglijn tekenen – Uitleggen welke factoren invloed hebben op de vraag – Uitleggen dat het aanbod afhangt van de verkoopbereidheid – Rekenen met een aanbodfunctie – Een aanbodlijn tekenen – Uitleggen welke factoren invloed hebben op het aanbod – Uitleggen wat het verschil is tussen concrete en abstractie markten – De evenwichtsprijs en evenwichtshoeveelheid berekenen – Vraag- en aanbodoverschot berekenen			
PW4	Hoofdstuk 7 ‘De overheid produceert’ Hoofdstuk 8 ‘Wereldhandel’ Leerdoelen: De leerling kan: – Omschrijven hoe de overheid is georganiseerd – Met voorbeelden uitleggen wat (quasi-) collectieve goederen zijn – Met voorbeelden uitleggen hoe de overheid ingrijpt bij positieve en negatieve externe effecten – Omschrijven wat de rijksbegroting inhoudt – Benoemen wat de belangrijkste inkomsten van de overheid zijn – Omschrijven wat de belangrijkste uitgaves van de overheid zijn – Uitleggen wat een begrotingstekort en begrotingsoverschot is – Uitleggen waarom Nederland gebaat is bij het zich houden aan de Europese begrotingsregels – Rekenen met indexcijfers – Voorbeelden van internationale handel noemen – Met voorbeelden uitleggen wat voor- en nadelen van export zijn – Met voorbeelden uitleggen wat voor- en nadelen van import zijn – Uitleggen dat je soms geld moet wisselen en wat de nadelen daarvan zijn – De wisselkoers van een valuta berekenen – Uitleggen waarom een wisselkoers kan stijgen of dalen – Uitleggen wat argumenten zijn voor en tegen vrije handel – Voorbeelden van protectiemaatregelen noemen – Uitleggen wat een vrijhandelszone is en een handelsoorlog	PW	90	25
Opmerkingen: PW = schriftelijk proefwerk SO = schriftelijke overhoring Het aantal lessen is indicatief en gebaseerd op de jaarplanning en ervaringen uit het verleden. Extra lesruimte zal ingezet worden ter verdieping en verbreding van de aangeboden lesstof. Lesmethode: Pincode onderbouw VWO 7de editie				

Vak: Wiskunde**Studie: vwo 3**

Code	LeerWijzer! Hoe leer ik, wat leer ik en welk doel bereik ik?	Vorm	Duur	Weging %
SO	Getal&Ruimte H1: Lineaire problemen Omgaan met lineaire problemen, vergelijkingen en verbanden tussen tabel, grafiek en formule:	SO	45	5
PW1	Getal&Ruimte H1 en H8: Lineaire problemen en allerlei verbanden: - Omgaan met lineaire problemen, vergelijkingen en verbanden tussen tabel, grafiek en formule: - Omgaan met procenten, verband leggen met de exponentiele groei, herkennen van hogere machtsfuncties en het toepassen van omgekeerd evenredig verband.	S/D	90	15
PW2	Getal&Ruimte H4, H5 en H9: Statistiek, procenten, vaardigheden en vergelijkingen, spreiding, kans en tellen - Omgaan met haakjes, breuken, machten, wortels, variabelen vrijmaken en werken met vergelijkingen met twee variabelen - Omgaan met procenten, inter- en extrapoleren, centrummaten, diagrammen telsystemen	S/D	90	20
PW3	Getal&Ruimte H2 en H6: Gelijkvormigheid, hellingen en goniometrie - Omgaan met verhoudingstabellen, kruisproducten, gelijkvormige driehoeken, bijzondere driehoeken en lijnen. - Berekeningen uitvoeren in driehoeken met SOS CAS TOA	S/D	90	30
PW4	Getal&Ruimte H3 en H7: Kwadratische problemen, vergelijkingen en ongelijkheden - Op verschillende manieren oplossen van kwadratische vergelijkingen - Kwadratische ongelijkheden oplossen m.b.v. grafieken en noteren in intervalnotatie	S/D	90	30
				100

Opmerkingen:

S = schriftelijk schoolexamen

SO = Schriftelijke overhoring

D = digitaal

PO = praktische opdracht

P = practicum

M = mondeling

Vak: Natuurkunde**Studie: vwo 3**

Code	LeerWijzer! Hoe leer ik, wat leer ik en welk doel bereik ik?	Vorm	Duur	Weging %
SO	Krachten	S	45	10
TW1	Nova H2 en H4: Krachten, kracht en beweging. Leerdoelen: - Inzicht in de verschillende krachten - Bepalen van de veerconstante - Rekenen met de momentenwet - Hefbomen in werktuigen herkennen - Bepalen van de resulterende kracht - Maken van een v,t-diagram - Berekenen van de versnelling/vertraging - Toepassen van de wetten van newton - Berekenen van de stopafstand - Inzicht in het verband tussen kracht en beweging - Benoemen van de weerstandskrachten Vaardigheid: - Krachten tekenen met behulp van een krachterschaal - Werken met tabellen en diagrammen: (plaats-tijd en snelheid-tijd), (kracht-uitrekking) - Werken met krachtmeter, veerunster - Formules herschrijven - Metten van een verband - Omrekenen van snelheden	S	45	20
TW2	Nova H3: Warmte en energie. Leerdoelen: - Benoemen van energiebronnen - Begrip van energietransitie - Tekenen van een energiestroomdiagram - Rekenen met soortelijke warmte - Drie vormen van warmtetransport - Berekenen van rendement Vaardigheid: - Maken van een thermometer - De beste isolatiebeker - Werken met grootheden en eenheden 'Project duurzaamheid'	S	45	20

TW3	Nova H1 en H5: Elektriciteit en schakelingen. Leerdoelen: - Inzicht in de verschillen tussen spanning, stroom - Inzicht in de verschillen tussen serie en parallelschakeling - Principe van de transformator begrijpen - Rekenen met vermogen en energie - Overbelasting uitleggen - Veiligheid met betrekking tot elektriciteit Vaardigheid: - Werken met schakelingen, schakelschema's tekenen - Omrekenen van joule naar kilowattuur - Werken met meetinstrumenten zoals volt en ampère meters	S	45	20
PO	Elektriciteit	P	45	10
TW4	Nova H6: straling. Leerdoelen: - Inzicht in elektromagnetische straling, zowel zichtbaar licht als andere elektromagnetische straling - Benoemen van de lichtsnelheid - Positieve en negatieve lenzen - Bepalen van de vergroting Vaardigheid: - Werken met lenzen en spiegels - Werken met de lenzenformule	S	45	20
Opmerkingen: S = schriftelijk P = practicum <i>2 lessen in periode I en II, 3 lessen in periode III en IV</i> Hoe leer ik voor de proefwerken Natuurkunde? - Begin tijdig met de voorbereiding van het proefwerk (<u>tenminste 1 week van tevoren starten</u>). - Maak voor jezelf een <u>samenvatting</u> met daarin de belangrijkste begrippen, regels, formules, aanpakken, etc. en <u>leer deze samenvatting uit je hoofd</u>.				

3. Oefen door opdrachten te maken en voor jezelf na te kijken (zo kijk je of je het geleerde kan herkennen en kan toepassen.).
 - Maak b.v. de Afsluiting, (dit is de Test Jezelf) van de hoofdstukken en kijk deze voor jezelf na!
 - Maak b.v. lastige vragen en kijk deze voor jezelf na!
4. Kom je niet uit sommige opdrachten of begrijp je ze niet?
Bestudeer deze theorie dan extra goed en kijk waar het probleem ligt.
5. Iedereen is welkom voor maatwerk Natuurkunde (vragenuurtje).

GEEN GOEDE AANPAK: HET DOORLEZEN VAN DE TEKST, HET ALLEEN LEREN VAN DE SAMENVATTING
OF 1 DAG VAN TEVOREN LEREN als voorbereiding voor de toets!

Vak: Scheikunde**Studie: vwo 3**

Code	LeerWijzer! Hoe leer ik, wat leer ik en welk doel bereik ik?	Vorm	Duur	Weging %
SO	Chemie Overal 3 VWO H1 "Scheikunde is Overal" + tabel blz. 47 (beide richtingen) + tabel blz. 222 (beide richtingen)	S	45	10
PW1	Chemie Overal 3 VWO H1 "Scheikunde is Overal" Chemie Overal 3 VWO H2 "Bouwstenen van stoffen" (deel 1)	S	90	12 ½
PW2	Chemie Overal 3 VWO H2 "Bouwstenen van stoffen" Chemie Overal 3 VWO H3 "Chemische Reacties" Chemie Overal 3 VWO H4 "Reacties en Energie" (deel 1)	S	90	22 ½
PW3	Chemie Overal 3 VWO H4 "Reacties en Energie" Chemie Overal 3 VWO H5 "Mengsels" (deel 1)	S	90	22 ½
PW4	Chemie Overal 3 VWO H4 "Mengsel" Chemie Overal 3 VWO H6 "Een indeling van stoffen" Chemie Overal 3 VWO H7 "Koolstofchemie"	S	90	22 ½
PO	Praktische Opdracht "Titratie"	PO	variabel	10

Opmerkingen:

S = schriftelijke toets

PO = praktische opdracht

P = practicum

M = mondeling

Hoe leer ik voor de proefwerken scheikunde?

1. Begin tijdig met de voorbereiding van het proefwerk (c.a. 1 week van tevoren starten).
2. Maak voor jezelf een samenvatting met daarin de belangrijkste begrippen, regels, formules, aanpakken, etc.. en leer deze samenvatting uit je hoofd.
(tip: je mag altijd je samenvatting ter controle aan de docent laten zien).
3. Oefen door opdrachten te maken en voor jezelf na te kijken (zo kijk je of het geleerde kan herkennen en kan toepassen.).
 - Maak b.v. de Afsluiting van de hoofdstukken en kijk deze voor jezelf na!
 - Maak b.v. lastige B of C vragen en kijk deze voor jezelf na!
4. Kom je niet uit sommige opdrachten of begrijp je ze niet bestudeer deze ~~de~~ theorie dan extra goed en kijk waar het probleem ligt.
5. Iedereen is welkom voor maatwerk scheikunde (vragenuurtje).

GEEN GOEDE AANPAK: HET DOORLEZEN VAN DE TEKST, HET ALLEEN LEREN VAN DE SAMENVATTING OF

1 DAG VAN TEVOREN LEREN als voorbereiding voor de toets!

Welke doelen bereik ik voor scheikunde?

SO	Chemie Overal 3 VWO H1 “Scheikunde is Overal” - Je weet wat stoffeigenschappen en stofconstanten zijn en je kunt hiermee werken. - Je kunt berekeningen met de dichtheidsformule uitvoeren. - Je herkent de meest voorkomende gevarenpictogrammen en je kunt uitleggen wat ze betekenen. - Je weet welke verschillende soorten vlammen er met de gasbrander mogelijk zijn en je kunt hiermee veilig werken. - Je kunt aangeven wat handelingen, waarnemingen en conclusies zijn bij het doen van experimenten. - Je kunt de fasen en de faseveranderingen benoemen - Je kunt met de faselijn werken om te beslissen of een stof vast, vloeibaar of gasvormig is bij een bepaalde temperatuur. - Je kunt het verschil tussen een zuivere stof en een mengsel op micro en macro niveau uitleggen. - Je kunt de mengsels oplossing, suspensie, emulsie, nevel, rook en schuim beschrijven, van elk een voorbeeld geven en van elkaar onderscheiden. - Je kan de symbolen van een aantal atoomsoorten voorzien van een naam. - Je kan de namen van een aantal atoomsoorten voorzien van een symbool. - Je kan een aantal molecuulformules voorzien van een naam. - Je kan een aantal namen van verbindingen voorzien van een Molecuulformule.
PW1	Chemie Overal 3 VWO H1 “Scheikunde is Overal” - Je weet wat stoffeigenschappen en stofconstanten zijn en je kunt hiermee werken. - Je kunt berekeningen met de dichtheidsformule uitvoeren. - Je herkent de meest voorkomende gevarenpictogrammen en je kunt uitleggen wat ze betekenen. - Je weet welke verschillende soorten vlammen er met de gasbrander mogelijk zijn en je kunt hiermee veilig werken. - Je kunt aangeven wat handelingen, waarnemingen en conclusies zijn bij het doen van experimenten. - Je kunt de fasen en de faseveranderingen benoemen - Je kunt met de faselijn werken om te beslissen of een stof vast, vloeibaar of gasvormig is bij een bepaalde temperatuur. - Je kunt het verschil tussen een zuivere stof en een mengsel op micro en macro niveau uitleggen. - Je kunt de mengsels oplossing, suspensie, emulsie, nevel, rook en schuim beschrijven, van elk een voorbeeld geven en van elkaar onderscheiden.

	<u>Chemie Overal 3 VWO H2 “Bouwstenen van Stoffen” (deel 1)</u> - Je kunt uitleggen wat wordt verstaan onder micro- en macroniveau en je kan met deze begrippen werken in relatie tot deeltjes/moleculen/atomen - Je begrijpt hoe het Periodiek Systeem is opgebouwd en je kent van een aantal atoomsoorten de naam en het symbool - Je weet dat metalen een aantal gemeenschappelijke eigenschappen hebben en begrijpt het verschil tussen edele en onedele metalen. - Je kent de molecuulformules en namen van een aantal verbindingen en elementen en kan zelf ook een molecuulformule opstellen. - Je kan het massapercentage van een atoomsoort in een verbinding berekenen. - Je kan de bouw van een atoom met het atoommodel van Rutherford beschrijven en tekenen.
PW2	<u>Chemie Overal 3 VWO H2 “Bouwstenen van Stoffen”</u> - Je kunt uitleggen wat wordt verstaan onder micro- en macroniveau en je kan met deze begrippen werken in relatie tot deeltjes/moleculen/atomen - Je begrijpt hoe het Periodiek Systeem is opgebouwd en je kent van een aantal atoomsoorten de naam en het symbool - Je weet dat metalen een aantal gemeenschappelijke eigenschappen hebben en begrijpt het verschil tussen edele en onedele metalen. - Je kent de molecuulformules en namen van een aantal verbindingen en elementen en kan zelf ook een molecuulformule opstellen. - Je kan het massapercentage van een atoomsoort in een verbinding berekenen. - Je kan de bouw van een atoom met het atoommodel van Rutherford beschrijven en tekenen. <u>Chemie Overal 3 VWO 3 “Chemische Reacties”</u> - Je kan uitleggen wat een chemische reactie is en voor een chemische reactie een kloppende reactievergelijking opstellen. - Je kan een massaverhouding uitrekenen aan de hand van een kloppende reactievergelijking en hiermee rekenen. - Je kunt uitleggen wat wordt bedoeld met het begrip energie-effect en je kan dit verbinden aan de begrippen exotherm, endotherm en reactietemperatuur. - Je kan de vijf factoren noemen die van invloed zijn op de reactietijd en reactiesnelheid; je kunt ze herkennen en je kunt ermee werken.

	Chemie Overal 3 VWO H4 “Reacties en Energie” (deel 1) - Je kan de drie voorwaarden voor verbranden noemen. - Je kan de kloppende reactievergelijkingen van de verbanding van een aantal elementen en verbindingen opstellen. - Je kunt het verschil tussen een onvolledige en volledige verbranding uitleggen en aangeven waarom een onvolledige verbranding gevaarlijk kan zijn. - Je kan toelichten met welke reagentia je de verbrandingsproducten water, koolstofdioxide en zwaveldioxide kunt aantonen . - Je kunt een de drie soorten ontledingsreacties herkennen en hiervan een kloppende reactievergelijking opstellen. - Je kan m.b.v. een kloppende reactievergelijking en de massaverhouding overmaat berekeningen herkennen en je kan hier aan rekenen.
--	---

PW 3	Chemie Overal 3 VWO H4 “Reacties en Energie” - Je kan de drie voorwaarden voor verbranden noemen. - Je kan de kloppende reactievergelijkingen van de verbanding van een aantal elementen en verbindingen opstellen. - Je kunt het verschil tussen een onvolledige en volledige verbranding uitleggen en aangeven waarom een onvolledige verbranding gevaarlijk kan zijn. - Je kan toelichten met welke reagentia je de verbrandingsproducten water, koolstofdioxide en zwaveldioxide kunt aantonen . - Je kunt een de drie soorten ontledingsreacties herkennen en hiervan een kloppende reactievergelijking opstellen. - Je kan m.b.v. een kloppende reactievergelijking en de massaverhouding overmaat berekeningen herkennen en je kan hier aan rekenen. - Je kan beslissen of een reactie exotherm of endotherm is en je kunt voor zowel exotherme als endotherme reacties een energiediagram schetsen. - Je kan met behulp van het botsende deeltjes model of energiediagram uitleggen hoe een katalysator, enzym, concentratie, verdelingsgraad en temperatuur de reactiesnelheid beïnvloeden Chemie Overal 3 VWO H5 “Mengsels” (deel 1) - Je kunt de scheidingsmethoden bezinken, filtreren, extraheren, indampen destilleren en adsorberen uitleggen, toepassen en van elkaar onderscheiden. - Je kunt het begrip rendement toelichten en ermee rekenen. - Je kunt het begrip oplosbaarheid uitleggen en berekeningen met oplosbaarheden aan verzadigde en onverzadigde oplossingen uitvoeren.
-------------	---

	- Je kunt berekeningen uitvoeren met de dichtheid en met massa en volume percentages.
PW 4	<u>Chemie Overal 3 VWO H5 “Mengsels”</u> - Je kunt de scheidingsmethoden bezinken, filtreren, extraheren, indampen destilleren en adsorberen uitleggen, toepassen en van elkaar onderscheiden. - Je kunt het begrip rendement toelichten en ermee rekenen. - Je kunt het begrip oplosbaarheid uitleggen en berekeningen met oplosbaarheden aan verzadigde en onverzadigde oplossingen uitvoeren. - Je kunt berekeningen uitvoeren met de dichtheid en met massa en volume percentages. <u>Chemie Overal 3 VWO H6 “Een indeling van stoffen”</u> - Je kunt stoffen aan de hand van een formule en het periodiek systeem onderverdelen in metalen, zouten en moleculaire stoffen en vervolgens uitleggen uit welke bouwsteentjes (moleculen, ionen, atomen) deze stoffen zijn opgebouwd. - Je kunt aan de hand van een structuurformule en begrippen op micro niveau uitleggen of een stof die uit moleculen bestaat oplosbaar is in water of mengt met andere vloeistoffen. - Je kunt op micro niveau de werking van een emulgator uitleggen - <u>Chemie Overal 3 VWO H7 “Koolstofchemie”</u> - Je kunt de structuurformules van moleculen tekenen met behulp van de covalenties. - Je kunt de begrippen isomerie, vertakt, onvertakt, verzadigd en onverzadigd uitleggen en hiermee werken.

	- Je kunt globaal de destillatie van ruwe aardolie beschrijven en het omzetten hiervan tot geschikte brandstoffen. - Je kunt de begrippen monomeer, polymeer, polymerisatie, thermoplast en thermoharder uitleggen. - Je kent de algemene formules van alkanen en alkenen en je kunt hiermee werken. - Je kunt de systematische namen of structuurformules geven van alkanen, alkenen, halogeenalkanen, alkaanzuren en alkanolen
--	--

<u>PO</u>	<u>Praktische Opdracht "Titratie"</u> - Je kan zelfstandig veilig een experiment uitvoeren en tijdens de uitvoering relevante waarnemingen noteren. - Je kan zelfstandig de resultaten van een experiment verwerken tot een verslag opgebouwd volgens de aangegeven richtlijnen. - Je kan kritisch terugkijken op de uitvoeringsfase van je uitgevoerde experiment.
------------------	--

Vak: Biologie**Studie: vwo 3**

Code	LeerWijzer! Hoe leer ik, wat leer ik en welk doel bereik ik?	Vorm	Duur	Weging %
SO1	Leerdoelen: -Je kent de celtypen van de verschillende rijken.	S	20	5
PW1	Leerdoelen: -Je kent de verschillen in cel bouw tussen de verschillende rijken -Je kent het proces van mitose en cel-specialisatie Vaardigheid: -Modelleren Inhoud: hoofdstuk 2 Nectar 4 havo	S	45	15
PW2	Leerdoelen: -Je kent de processen waarin planten en dieren energie vastleggen en vrijmaken -Je kent de wijze waarop transport in planten plaatsvindt ten behoeve van fotosynthese. Vaardigheid: - Het uitvoeren van een werkplan Inhoud: hoofdstuk 5 Nectar 4 havo	S	45	25
PO1	Leerdoelen: - Je leert hoe natuurwetenschappelijk onderzoek uitgevoerd wordt. Vaardigheid: - Onderzoeksplan opstellen - Verslag schrijven Inhoud: hoofdstuk 3 Nectar havo	PO		25
PW3	Leerdoelen: - Je leert hoe stoffen vervoert worden door je lichaam en door celmembranen - Je leert de chemische bouw van voedingsstoffen en enzymwerking Vaardigheid: Inhoud: hoofdstuk 6 Nectar havo	S	45	30
Opmerkingen: S = schriftelijk PO=praktische opdracht				

Vak: Beeldende vorming**Studie: vwo 3**

Code	LeerWijzer! Hoe leer ik, wat leer ik en welk doel bereik ik?	Vorm	Duur	Weging %
PO1	Kunst & reisverhalen Leerdoelen: maakstrategieën, denkstrategieën, artistieke expressie, kunst- en cultuurhistorische contexten, tonen en delen van eigen werk. Vaardigheid: Leerlingen leren zich op een eigen manier in een artistieke vorm uit te drukken. Ze leren de zeggingskracht van hun werk te vergroten. Inhoud: Een <u>beeldend</u> reisverslag vanuit je eigen <u>perspectief</u> of die van een ander.	PO	630	25
PO2	Kunst & beeldtaal Leerdoelen: maakstrategieën, denkstrategieën, artistieke expressie, functies van kunst, kunst- en cultuurhistorische contexten, tonen en delen van eigen werk. Vaardigheid: Leerlingen gebruiken creatieve maak- en denkstrategieën bewust om te scheppen, improviseren, ontwerpen, creëren en samen te stellen en kunnen keuzes beargumenteren. Om het proces vast te leggen verzamelen ze de experimenten en documenteren het artistiek-creatief proces. Inhoud: Vanuit een <u>statement</u> een <u>sculptuur</u> maken.	PO	630	25
PO3	Kunst & cultuur Leerdoelen: maakstrategieën, denkstrategieën, artistieke expressie, artistieke technieken, kunst- en cultuurhistorische contexten, tonen en delen van eigen werk. Vaardigheid: Leerlingen leren zich op een eigen manier in een artistieke vorm uit te drukken. Ze leren de zeggingskracht van hun werk te vergroten. Inhoud: onderzoek doen naar <u>culturele</u> en <u>kunstzinnige</u> uitingen in je eigen omgeving of een monument van een herinnering maken.	PO	630	25

PO4	Kunst & Klassieken Leerdoelen: maakstrategieën, denkstrategieën, artistieke expressie, artistieke technieken, kunst- en cultuurhistorische contexten, tonen en delen van eigen werk. Vaardigheid: Leerlingen gebruiken creatieve maak- en denkstrategieën bewust om te scheppen, improviseren, ontwerpen, creëren en samen te stellen en kunnen keuzes beargumenteren. Om het proces vast te leggen verzamelen ze de experimenten en documenteren het artistiek-creatief proces. Inhoud: Met <u>mixed-media technieken</u> een tweedimensionaal werk maken waarin de <u>Klassieke Oudheid</u> en <u>graffiti</u> worden gecombineerd.	PO	630	25
Opmerkingen: PW = proefwerk PO = praktische opdracht				

Vak: Muziek**Studie: vwo 3**

Code	Leer Wijzer! Hoe leer ik, wat leer ik en welk doel bereik ik?	Vorm	Duur	Weging %
PO1	Leerdoel: Individueel musiceren instrument 1. Het individueel bespelen van een muziekinstrument [Keuze uit: Piano/Keyboard - gitaar - drumstel]. Inhoud: De leerling krijgt les in de grondbeginselen van het bespelen van de piano/keyboard, gitaar of keyboard. Het te spelen muziekstukje is gebaseerd op de muziektheorie. Praktische toepassing van notenkennis en de grondbeginselen van de muziektheorie op het instrument. Vaardigheid: De leerling kan zelfstandig en in de maat een kort, gevorderd speelstuk laten horen met daarin melodische en ritmische patronen. Eventueel met daarin verwerkt enkele voortekens. Ontwikkelen muzikaal gehoor. * Schrijven van een kort reflectieverslag maakt deel uit van deze PO. Dit reflectieverslag wordt ingeleverd via ELO Magister. Indien de leerling het verslag te laat inlevert, kan dit leiden tot puntenaftrek. De voorwaarden rondom eventuele puntenaftrek worden besproken bij de introductie van deze opdracht en worden regelmatig herhaald.	PO	5	15

PO2	Leerdoel: Klassikaal musiceren. Het gezamenlijk uitvoeren in de klas van een ritmisch en/of melodisch spelstuk. Inhoud: De leerling krijgt les in de grondbeginselen van het bespelen van diverse instrumenten. Dit betreft zowel gestemd slagwerk als ongestemd slagwerk, piano/keyboard, gitaar en drums. Het te spelen muziekstukje is gebaseerd op de muziektheorie. Praktische toepassing van notenkennis en de grondbeginselen van de muziektheorie. Vaardigheid: De leerling kan zelfstandig op een instrument spelen met klasgenoten. Het spelstuk is kort, redelijk eenvoudig tot gevorderd en heeft redelijk eenvoudige melodische en ritmische patronen. Eventueel met daarin verwerkt enkele voortekens. Ontwikkelen muzikaal gehoor. * De leerling krijgt voor deze opdracht 2 cijfers: een individueel + een groeps cijfer. Dit resulteert in één totaalcijfer voor deze opdracht. ** Er wordt mondeling gereflecteerd op deze opdracht.	PO	5	30
PO3	Leerdoel: Componeren. Inhoud: Leren in stappen hoe een compositie kan worden gemaakt en hoe het eindproduct kan worden gepresenteerd. Vaardigheid: De leerling kan in een kleine groep (2- t/m 4-tal) een eigen muzikaal idee bedenken, maken en presenteren aan klasgenoten [<i>Artistieke expressie</i>]. * Er wordt mondeling gereflecteerd op deze opdracht.	PO	10	15

PO4	Leerdoel: Presentatie geven. Inhoud: Informatie verzamelen over een artiest of band of een ander onderwerp welke gerelateerd is aan muziek. Deze informatie filteren en beschrijven in een document (zowel tekst + eventuele afbeeldingen). Als afsluiting geeft de leerling een korte presentatie over de gekozen artiest of band (of muziek gerelateerd onderwerp). De gegeven presentatie wordt ondersteund middels een door de leerling gemaakte PowerPoint. Vaardigheid: De leerling kan alleen of in een kleine groep (2- of 3-tal) een kort werkstuk maken van een artiest of band (of muziek gerelateerd onderwerp) en deze informatie in een korte presentatie voor de klas presenteren aan klasgenoten [<i>Tonen en delen van eigen werk</i>]. * Er wordt mondeling gereflecteerd op deze opdracht.	PO	10	15
S1	Leerdoel: Digitoets. Inhoud: Gebaseerd op hoofdstuk 5 + een selectie uit H6 + H7 en H8 uit de digitale methode Beats'nBits. Vaardigheid: De leerling heeft in dit semester theoretische kennis opgedaan en kan deze kennis reproduceren en toepassen. Ontwikkelen muzikaal gehoor [<i>Het reproduceren van kennis en het tonen van inzicht</i>].	S	35	25
Opmerkingen: PO = Praktische Opdracht S = Schriftelijke toets die ook digitaal kan worden afgenomen.				

Vak: Lichamelijke Opvoeding**Studie: vwo 3**

Code	LeerWijzer! Hoe leer ik, wat leer ik en welk doel bereik ik?	Cat.*	Vorm	Duur	Weging %
LO1	Spel: volleybal of basketbal	V, C, K	P	V	25
LO2	Turnen: springen	V, S, Z	P	V	25
LO3	Atletiek: Focus op techniek	S, K	P	V	25
LO4	Conditie: RSG-run of shuttleruntest	V, K	P	V	25

Leerlingen gaan elke periode aan de slag met 1 of meerdere sportonderdelen die passen bij de locatie en tijd van het jaar. In de eerste periode tot aan de herfstvakantie vinden de lessen buiten plaats. Daarna volgen 3 periodes waarbij we op verschillende locaties, binnen gaan sporten. Aan het einde van het schooljaar gaan we weer naar buiten. Om het leerproces in kaart te brengen maken we gebruik van niveaukaarten, die leerlingen voorafgaand en tijdens de lessen besproken worden. De beoordeling is in alle gevallen middels een G, V of O.

Categorie:

V, Vaardigheden.

Bij elke sport kijken we naar het niveau van bewegen ten opzichte van andere kinderen. Vaardigheden die op meerdere niveaus aangeboden worden. We maken in de niveaukaarten onderscheid tussen tactische en technische vaardigheden. Doordat sommige sporten behoorlijk complex zijn, komen leerlingen alleen toe aan eenvoudige technische en tactische (individuele) taken, waar anderen juist de techniek beheersen en daardoor ook in staat zijn om complexere tactische vaardigheden te ontwikkelen.

C, Coachen.

Leerlingen worden uitgedaagd om niet alleen eigen vaardigheden te verbeteren, maar proberen ze ook in staat te stellen om meerdere rollen aan te nemen. Ze kunnen op deze manier ook de vaardigheid van andere leerlingen verbeteren. Denk hierbij aan een coachende rol tijdens een spel.

S, Samenwerken.

Er zijn sporten waarbij leerlingen niet alleen kunnen werken. Ze moeten groepsopdrachten uitvoeren waarbij het resultaat afhangt van de wijze waarop ze met elkaar om gaan en de groepsopdrachten uitvoeren. Het proces om tot een eindresultaat te komen is hier van groter belang dan een fysieke vaardigheid.

K, Kennis.

Naast de technische en tactische vaardigheden leren we de leerlingen de regels van een sport. We proberen leerlingen uit te dagen om deze kennis te laten zien, door de rol van scheidsrechter aan te nemen.

Z, zelfvertrouwen.

In sommige gevallen moeten leerlingen uit hun comfort zone stappen. Ergens beter in worden zorgt de groei van het zelfvertrouwen. We bieden hiervoor uitdagende onderdelen aan waar we ook rekening houden met de fysieke mogelijkheden van onze leerlingen.

Er worden vervangende opdrachten gegeven ter compensatie van gemiste praktijkonderdelen.